

KJAK

Framtíðar psykiatri í Føroyum

Jóhanna við Streym
Virkandi leiðari á P20
amb psyk deild

Hvat er ætlanin fyri framtíðar psykiatri í Føroyum?

Starvsfólkini á psykiatriska deplinum hava nú í eitt langt tíðarskeið arbeitt við at umleggja tað psykiatriska økið soleiðis, at umstøðunar fyri røkt og viðgerð hjá fólkið sum hava psykiatriska sjúku gerast so góðar sum gjørligt. Psykiatriski deplin hevur stungið út í kortið at megin-uppgávan er rehabilitering av fólki, ið hava sálarsjúku.

Hugtakið rehabilitering skal skiljast soleiðis, sum tann samlaði innsatsurin, sum fakfólk kunnu bjóða fólkum við psykiatriskari sjúku í strembanini eftir at koma fyri seg.

Høvuðsendamálið við rehabilitering er, at sjúklingurin skal kunna megna sín gerandisdag og fáa eitt so sjálvstøðugt, gott og innihaldsríkt lív sum gjørligt. Rehabiliteringsprosessin er bæði ein menningarprosess innan í sjúklinginum og eisini ein uttara prosess, har yrkislærd stuðla sjúklinginum, soleiðis at høvuðsendamálið verður rokkið. Tá ið arbeitt verður eftir rehabiliteringshugsanarháttinum, er útgangsstøði ein arbeiðsgongd, ið er skipað, málrættað og byggir á samstarv, samskipan og tryggleika.

Rákið í útheiminum í dag er, at fólk, ið líða av sálarligum sjúkum, verða viðgjørd í

teirra nærumhvørvi ella hava eitt ambulant tilboð, ið psykiatriin kann bjóða teimum. Ein av teimum skipanarháttum, sum vísir seg at gagna fólkum við psykiatriskari sjúku, menna rehabiliterandi arbeiði og styðja upp undir recoverygongdina, er skipanin Intergrerad psykiatri, sum er ment í Svøríki.

Talan er um væl samskipaða heildarpsykiatri, ið tekur útgangsstøði í tørvi sjúklingsins, og sum krevur, at vit fakfólk arbeiða tvørfakliga og seta fakligheitir í spæl fyri at kveikja og stimbra recoverygongdina hjá tí einstaka. Vit eru byrjaði at tillaga hesa skipan innan psykiatriska økið í Føroyum. Depilsleiðslan á psykiatriska depilinum hevur fingið íblástur frá hesari skipan og hevur lagt seg eftir, at menna hetta tilboðið. Í Føroyum hevur Integrerad psykiatri fingið heitið, Samskapað psykiatri.

Samskapað psykiatri gevur tí einstaka menniskjanum við psykiatriskum sjúkum møguleika at ráða yvir sínum lívi og leggur upp til, at tað er sjúklingurin sjálvur, ið stýrir røkt og viðgerðini.

Intergrerad psykiatri (samskapað psykiatri) er ein hin besta fyriskipan fyri menniskju við svárrari psykiatriskari sjúku, sum vísindi veit um í dag (Malm 2001, Intergrerad psykiatri). Í samskapaðari psykiatri verða psykososialt arbeiði og heilivágsviðgerð samskipað og samantvinna við tí endamáli at fáa sjúklingar og avvarðandi at uppliva eina samskipaða røkt og viðgerð.

Arbeitt verður við at menna og styrkja samstarvið millum sjúkrahúspsykiatri, økispsykiatri, sosialpsykiatri, kommunulækna, almanna- verk og onnur, umframt at netverkið hjá sjúklinginum verður tikið við (Malm 2001, Norden et. Al 2012, Norden

et al., 2012) Grundað á góðu úrslitini, sum fyriskipanin hevur at vísa á, hevur Psykiatriski depilin valt at tillaga hesa fyriskipan til føroyska psykiatri.

Starvsfólkini, ið hava gjørt eitt megnar arbeiði við at tillaga skipanina til føroysk viðurskifti, biða eftir at sleppa í gongd við at implemeta skipanina á psykiatriska depilinum. Nú er steðgur kominn í, tí hvat er tað, ið hendir á politiska pallinum?

Tað, ið vit dagliga hoyra er, at sparingar skulu gerast, peningur, ið skuldi verða tøkur á umráðnum, verður tikin burtur. Yvirlæknin, ið hevur sett hesa nýggju kósina, ætlar ikki at taka við starvinum aftur, um peningurin ikki verður verðandi á psykiatriska deplinum.

Og heilsumálaráðharrin, ið sigur at hann kann onki gera, enn at tosað við figgjar-málarráðið. Máttloysi er

fari at ráða á psykiatriska deplinum, hvat ætlar tann politiska skipanin við tí psykiatriska økinum anno 2015.

Skulu vit lata standa til og síggja at einstaki sjúklingurin ikki fær nøktandi røkt og viðgerð, ella skulu vit trúgva uppá, at øll tann politiska skipanin vil hava eitt psykiatriskt økið, har vit hava sjúklingin í miðdeplinum, byggja á vísindaligt ástøði, menning av starvsfólki.

Har vit veruliga kunnu siga, at vit hava eina psykiatri í heimsklassa.

Ein býráðsmeiriluti uttan mál og mið

Fíggjarætlanin hjá Tórshavnar býráð er samtykt við hesum ódámligu fortreytunum. Nevniliga at læna meira, lata vera við at rinda avdráttir og oman á tað heila at seta í verk skattalætta. Tað munnu vera tey fæstu, ið eru so ábyrgdarleys í sínum húsarhaldi, sum býráðsmeirilutin í Havn er.

Marin Katrina Frýdal
Tjóðveldi

Í august skrivaði eg lesarabráv undir yvirskriftini “Tað dregur á luftina um grønu umhvørvisvinarligu Tórshavnar kommunu”. Eg má bara ásanna, at tað tíverri gjørdist veruleikin, tí hetta sæst aftur í júst samtyktu figgjarætlanini. Í lesarabrávinum var eg stúrin um ætlanina at sleppa sjóhitanum til saltsølubygningin, men hetta kom tibetur ikki at halda. Her skal meirilutin hava takk

fyri, at hann broytti meining, soleiðis at sjóhitin umsiðir varð samtyktur.

Undir viðgerðini av figgjarætlanini havi eg mangan fylst á, at fleiri verkætlanir á náttúru- og umhvørvisøkinum verða steðgaðar. Talan er um verkætlanir, sum hava koyrt í fleiri ár og lógu í eini tryggari legu, men sum meirilutin nú hevur steðgað. Mál sum súkklubreytir, spillivatnsætlan, orkusparing á gøtuljósum, frilendisætlan við Boðanes-Hoydalar, fjarhiti og dagføring av Sundsvegunum. Hóast hetta eru demokratiskar fyritleytnir í politiska landslagnum, so harmist eg um avgerðina hjá meirilutanum at steðga hesum ætlanunum, tí tær als ikki eru við í iløguætlanini fyri 2015.

Spillivatnsætlanin hevur verið raðfest frammaliga síðstu árin, og slakar 100 mió. krónur eru nýttar til kloakkir og útlop síðani 2005 fyri at fáa skil á hetta gloymda og tó so týðningarmikla mál.

Tó er langt eftir, til málið er loyst, tí mett verður, at eini 70 mió. krónur skulu brúkast afturat. Millum annað til at skifta 19 kilometrar av betonkloakkum, sum liggja og leka mannatrekk. Hetta økið varð raðfest til frama fyri trivnaðin hjá borgarum, heilsu og umhvørvi okkara. Fyri ítøkiliga at koma við einum dømi, so er trivnaðurin í Vágshotn prógv fyri, hvat tað er, vit fáa afturfyri, tá fortreytirnar eru í lagi.

Borgarstjórin brúkar javnan sum grundgeving fyri ikki at halda áfram við spillivatnsætlanini, at landið fer at broyta freistina frá 2015 til 2019. Hvør skal siga, so kunnu vit bara leggja okkum afturá og biða eftir tí. Nei, góði borgarstjóri, tað er fyri okkara egna besta, at spillivatnsætlanin hevur havt hægstu raðfesting síðstu árin. Vit tóku ábyrgd fyri heilsu, vælveru og trivnaði hjá borgarunum í kommununi, og ikki einans tí ein kunngerð ásetir hetta.

Lovar eitt í dag, og eitt heilt annað í morgin

Eingin langtíðariløguætlan er enn at hóma. Hinvegin skjóta bráðliga íkomin populistisk mál seg upp sum hundalond frá degi til dags, meðan langtíðarætlanir, sum hava koyrt í nógv ár í tryggari legu, verða skotnar niður.

Borgarar fáa lovað eitt í dag og annað í morgin. Bara í ár kann eg nevna dømir um umraðfestingar, har borgarar verða hildnir fyri gjøldur. Íløgan til fjarhita og dagføringar av Sundsvegunum vórðu í vár umraðfestar til judo og badminton. Í heyst er so aftur ein umraðfesting á skránni, tí nú verður játtanin aftur tikin frá judo og badminton og ístaðin flutt til ein fótbóltsvøll í Hoyvík. Á komandi býráðsfundi er enn ein onnur umraðfesting á skránni. Nú er tað golf, sum stendur fyri skotum, tí har skulu 1 mió. krónur takast av. Hetta eru bara nøkur fá dømir um óskilið

og vánaliga handalagið hjá býráðsmeirilutanum. Einku yvirskipað og eingin stýring, men ein skúta, sum rekur fyri vág og vind.

Tómt lyfti til Havnar Svímjifelag

Fleiri dømi kunnu nevast um vantandi kósina hjá meirilutanum í Tórshavnar býráð við borgarstjóranum á odda. Eini 100-200 fólk hjá Havnar Svímjifelag vóru vitni til undir 75 ára føðingardegnum seint á heysti 2013, at borgarstjórin á trappuni í forhøllini kunngjórði, at nú fingur tey ein langhyl, og at hesin skuldi standa liðugur um tvey ár. Nú er meira enn eitt ár farið, og her sæst ikki skuggin av nøkrum sum helst. Eingin verkætlan um nakran langhyl er nær námind til at verða sett í verk. Nei, her kemur eingin langhylur enn á sinni, ei heldur betri umstøður til judo, badminton ella golf, tí meirilutin raðfestir fótbólt fram um allar aðrar ítróttargreinar.

Í júst samtykta figgjarætlanini fara 20 mió. krónur til Tórsvøll, og harumframt verður farið undir at gera nýggjan fótbóltsvøll í Hoyvík, sum allarhelst fer upp um 30 mió. kr.

Smávegis glottar at hóma í seinastuni

Hóast mínar atfinningar og stúran, so gleðist eg kortini um, at meirilutin broytti figgjarætlanina til síðstu viðgerð, soleiðis at lendisgøturnar komu inn aftur á iløguætlanina. At frítíðarskúlin til 3. flokk kom inn aftur, at játtan varð útvegað til børn við serligum tørvi, og at peningur varð settur av til ein sálarfrøðing afturat til Barnaverndartænastuna. Eins og fleiri stórar verkætlanir eru at gleðast um, ið farnar eru í gongd ella eru ávegis.

Við býráðskvøðu